

Tilburg University

Economische verantwoording van de huidige defensie-uitgaven

de Quay, J.E.

Published in:
Maandschrift Economie

Publication date:
1937

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
de Quay, J. E. (1937). Economische verantwoording van de huidige defensie-uitgaven. *Maandschrift Economie*, 2(5), 217-223.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Economische verantwoording van de huidige defensie-uitgaven

door

Prof. Dr. J. E. DE QUAY

Wanneer men de besprekingen in de Tweede Kamer over het „Ontwerp van wet tot vaststelling van hoofdstuk VIII (Departement van Defensie) der Rijksbegrooting voor het dienstjaar 1937” beluistert, dan komt men allereerst tot de conclusie, dat thans de tegenstelling tusschen het militair-noodzakelijke en het politiek-mogelijke voor een groot gedeelte is overbrugd. De opvoering van de bewapening in alle om ons liggende landen, de onrustige internationale toestanden, de verzwakking van den volkerenbond en de mislukking der ontwapeningsconferenties hebben bij bijna alle Nederlanders het besef doen doordringen, dat wij met handhaving der steeds door ons gevoerde pacifistische politiek tot een versterking van onze defensie-organen moeten overgaan.

Wanneer tegen de plannen van de Regeering tot versterking van leger en vloot van sommige zijden nog bezwaren zijn geopperd, hetzij omdat er nog niet genoeg gedaan is, hetzij omdat er te veel in uitzicht werd gesteld, dan spruiten deze objecties vooral voort uit de vraag, welke verhouding er moet zijn tusschen dat, wat militair geëischt wordt en dat, wat financieel verantwoord is. Tusschen deze twee elementen bestaat natuurlijk een nauwe samenhang en de grootte van de defensie-uitgaven zal steeds bepaald moeten worden en door de minimum eischen, die aan een voor haar taak berekende weermacht moeten worden gesteld en door de financieele draagkracht van een volk.

Dat de resultante van deze twee eischen met het jaar verschillend kan zijn, blijkt wel uit hetgeen wij te dien aanzien, ten allen tijde en zeker in de twintigste eeuw hebben gezien.

De belangrijkste verhoogingen van de defensie-begrotingen tijdens de mobilisatie en nu weer voor de jaren 1936—1937, in een periode, waarin 's-Rijks financiën

zeker niet beter werden, is het duidelijkste bewijs hiervan. Waar deze resultante ligt, is afhankelijk van de grootte der twee bovengenoemde factoren en aangezien deze niet mathematisch meetbaar zijn, zullen de opvattingen daarvan ook sterk uiteenloopen.

De beoordeeling van de internationale spanningen en van de oorlogskansen is zelfs voor de best-ingelichten afhankelijk van persoonlijk inzicht en sentiment. Wie bij zijn prognose gelijk krijgt, kan afhangen van een toevallig feit, dit te meer, nu de internationale verhoudingen zoo wisselend en ingewikkeld zijn geworden.

Eveneens kan men redetwisten over wat een behoorlijke weermacht is en een vergelijking van hoeveelheid en hoe-danigheid van menschen en materieel bij gelijksoortige landen, gaat altijd mank, omdat de strategische posities dezer landen altijd verschillen.

Evenzoo kan men de financieele draagkracht van het volk te nauw bezien. Men mag daarbij niet uitsluitend afgaan op het kapitaalbezit of het totale volksinkomen.

In dat geval zou Nederland meer dan vele andere mogelijkheden in staat zijn, om zijn weermacht te versterken. Men heeft echter ook rekening te houden met andere, daarmee samenhangende economische elementen en deze zijn het die, naar mijn meening, hic et nunc, belangrijke uitgaven ten aanzien van de weermacht niet alleen verantwoord doen zijn, maar zelfs wenschelijk maken.

Indien men bovengenoemde factoren tegenover elkan-der plaatst dan dient men er zich wel van bewust te zijn, dat handhaving van de onafhankelijkheid en zelfstandigheid tot de primaire taak van den Staat behoort en dat men voor de bescherming van dit grootste goed desnoods zeer hooge geldelijke offers moet eischen. Dat dit standpunt meestal aanvaard werd blijkt wel hieruit, dat de curve der defensieuitgaven veel meer overeenkomst vertoont met wat militair noodig is, dan met b.v. het volksinkomen en den toestand van 's-Rijks financiën.

Niemand zal den Nederlander willen en kunnen beschuldigen van een agressieve houding ten aanzien van welken Staat ook. Het defensieve karakter van de weermachtsuitgaven zal dan ook wel door eenieder worden aanvaard, doch indien er een ernstige bedreiging bestaat

voor onze zelfstandigheid, dan zal men zoo noodig offers moeten brengen door andere, nuttige, maar minder noodzakelijke uitgaven tot betere tijden uit te stellen. Ik denk hierbij geenszins aan de uitgaven voor de economisch minst-draagkrachtigen, maar aan die, welke vallen onder de „openbare werken”.

Het is goed een open oog te hebben voor de tegenstelling tusschen de consumptieve weermachts-uitgaven en de productieve uitgaven voor openbare werken. Onder bepaalde omstandigheden zal de tweede soort voor de eerste moeten wijken. Niemand zal de juistheid van de tegenstelling in karakter willen weerspreken. Iets anders is of men wel steeds op de juiste wijze het economische belang van deze consumptieve- en productieve uitgaven tegenover elkander stelt. Een verdere inpoldering van de Zuiderzee heeft natuurlijk het scheppen van een nieuw productie-middel tengevolge. Toch valt het te betwijfelen of er *op het oogenblik* een groote behoefte aan deze gronden is, nu een over-productie van de landbouw door Regeeringsmaatregelen moet worden tegengegaan en de opbrengst dezer goederen nog steeds kunstmatig wordt opgehouden. De belangrijke bestedingen voor den aanleg van wegen, bruggen en kanalen zullen velen toejuichen, omdat daarmee de ontwikkeling der moderne verkeersmiddelen wordt bevorderd. Iets anders is het echter of hier de economische voordeelen evenredig zijn aan de daarin geïnvesteerde kapitalen, temeer waar jaarlijks belangrijke tekorten van de Nederlandsche spoorwegen uit de staatskas moeten worden bijgepast en nieuw kapitaal in de spoorwegen moet worden geïnvesteerd, om door middel van electricifatie en andere maatregelen de concurrentie met de auto te kunnen volhouden, . . . de auto, welke men jaarlijks voor belangrijke bedragen uit het buitenland importeert.

Hiermede wil ik heelemaal niet zeggen, dat het niet een teeken van wijs Regeeringsbeleid is, dat èn de inpoldering van de Zuiderzee èn de bouw van groote werken worden voortgezet, doch men moet het economisch resultaat, in casu de verkrijging van gronden en de verbetering der transportgelegenheden voor het oogenblik niet overschatten.

Als men deze werken in den depressietijd uitvoerde, dan waren zij op dat oogenblik verdedigbaar met het argument der werkverruiming, dan was een verhooging dezer uitgaven ter conjunctuurstimuleering zelfs wenschelijk. Doch deze zgn. productieve uitgaven hadden dan een sterken consumptieven inslag.

De uitgaven voor de weermacht, welke inderdaad consumptief zijn zullen eveneens de werkgelegenheid vergrooten, zoowel direct bij de uitbreiding van een contingent en een verlenging van den eersten oefeningstijd als ook indirect bij den bouw van schepen en ander materiaal en bij den aankoop van goederen, die voor het onderhoud van de meerdere dienstplichtigen noodig zijn. Aldus beschouwd, is er wel geen object arbeids-intensiever, dan een uitbreiding van het contingent.

De vraag blijft over of de motieven van conjunctuurstimuleering en werkverruiming zoo sterk zijn, dat daaruit zelfs tot de wenschelijkheid van weermachts-uitgaven mag worden besloten.

Ik volsta dan met te verwijzen naar de prae-adviezen, die voor de Vereeniging voor de Staathuishoudkunde en Statistiek (vóór den 26en September 1936) werden geschreven en eenigen tijd daarna werden behandeld.

De vier prae-adviseurs kwamen allen tot de conclusie, dat een stimuleering van de conjunctuur thans noodzakelijk is. Prof. H. A. Kaag betoogde, dat een aandrang tot algemeene versobering hem uit een oogpunt van conjunctuurpolitiek ongewenscht voorkwam, althans voor den Staat, welke ten aanzien van de reserves een veel grootere mate van bewegingsvrijheid bezit dan de particulieren. Nadat hij over de wenschelijkheid van het vervroegd doen uitvoeren van werken in opdracht van den Staat had gesproken, liet hij er, wat het karakter der werken betreft, op volgen, dat: „er naar gestreefd zal moeten worden de „keuze te bepalen op die projecten, welke voor het land „het meest gewenscht zijn. Onder de huidige omstandig- „heden schijnen daarvoor in hooge mate in aanmerking „te komen die projecten, welke de nationale verdedigings- „outillage vergrooten en verbeteren. Adam Smith consta- „teerde reeds, dat „Defence is of much more importance

„then opulence”. Onder de huidige omstandigheden loopen de eischen van nationale verdediging en nationale „welvaart echter grootendeels parallel”.

De tweede prae-adviseur de Heer S. Posthuma, wijst erop, dat groote mogelijkheden voor investeeing door de overheid openliggen, wanneer niet naar een geldopbrengst wordt gestreefd, maar goederen en diensten direct ten behoeve der gemeenschap worden geproduceerd. Na betoogd te hebben, dat b.v. den aanleg van het Julianakanaal een positief nadeeligen invloed kan hebben op de rentabiliteit der spoorwegen, na hieruit verklaard te hebben, dat ondanks den uiterlijken schijn van investeeing, hieronder ook altijd wel een belangrijk deel consumptief credit zal schuilen, wijst hij op een zeer specialen vorm van overheids-investeeing, n.l. de uitgaven voor bewapening en hij zegt o.a.: „Het merkwaardige van dezen vorm van „besteden van overheidscredieten is in de eerste plaats „het niet concurrerend karakter en in de tweede plaats „de vrijwel onbeperkte omvang, die deze uitgaven kunnen „aannemen. Een derde bijzonderheid is, dat zij, hoewel „zij van hedonistisch standpunt volstrekt consumptief zijn „en dus per sé moeten leiden tot een daling der reële „loonen bij een sterk nationalistische instelling van de bevolking als absoluut noodzakelijk worden gevoeld en „derhalve geen verzet doen ontstaan”. En verder zegt hij: „Toch zou dit alles ongetwijfeld hoogst oneconomisch zijn „in een tijd, waarin alle productieve krachten op „natuurlijke” wijze zouden kunnen worden ingeschakeld. Maar „wij leven nu eenmaal niet in zoo’n „natuurlijke” tijd en „wij moeten dus vergelijken de resultaten van volkeren, „die bereid zijn uit nationalistische of imperialistische overwegingen voorloopig met een lager peil van reële loonen „genoegen te nemen en daardoor tenminste de kans hebben nog eens iets uit te vinden, dat ook economisch nuttig is, met volken, die er de voorkeur aan geven hun „besparingen direct nuttig te besteden, maar óf vergeten „te sparen, óf zich zelf ten aanzien van het nut der beleggingen wel eens een heel klein beetje voor den gek „houden.”

Dr. H. M. H. A. van der Valk liet zich in het kader van zijn betoog in denzelfden geest uit.

Prof. Dr. J. Tinbergen was de eenige, die dit vraagstuk in zijn prae-advies, dat ook meer wiskundig was samengesteld, niet aanroerde. Toen hem tijdens de discussies door Prof. Goudriaan, die zich ook meermalen voor dit standpunt heeft uitgesproken, werd gevraagd, hoe hij over deze aangelegenheid dacht, antwoordde deze het volgende: „Wat de vraag van Prof. Goudriaan betreft, of be-„wapenings-uitgaven niet dezelfde rol spelen, moet ik als „weinig militairistisch voelend mensch tot mijn spijt die „vraag in bevestigenden zin beantwoorden. Ik ben het met „hem eens, dat de omstandigheden, waarin wij leven, het „doel van uitgaven voor bewapening wel gewenscht ma-„ken, maar ik, herhaal: tot mijn spijt!”

Uit deze vele aanhalingen blijkt m.i. wel, dat het niet overdreven is, indien men de grootere defensie-uitgaven, hier te lande en op dit oogenblik, economisch verantwoord, ja zelfs gewenscht noemt.

Om twee redenen leek het mij goed deze gedachten hier naar voren te brengen. Allereerst, omdat er altijd nog vrij velen zijn, die meenen, dat hogere weermachtsuitgaven financieel niet verantwoord zijn. Als er dus een samenhang bestaat tusschen wat militair geëischt en wat financieel verantwoord is, dan zou men uit bovenstaande rede-neering m.i. moeten afleiden, dat als het inderdaad moet gebeuren, het financieel bezwaar in beperkten zin thans niet als tegenargument mag worden gehanteerd, althans niet voor zoover hiermede bedoeld zou zijn het evenwicht in de gewone inkomsten en uitgaven van de Rijksbegroo-ting. Verder acht ik het juist deze argumentatie niet tot later te bewaren, omdat het niet onmogelijk is, dat zij over eenigen tijd door gewijzigde economische omstandigheden aan waarde zal verliezen. Mogelijk is het oogenblik al niet meer zoo gunstig als eenige maanden terug, al geniet men thans het voordeel, dat door de devaluatie en de verbeterde conjunctuur de Rijksmiddelen in een gunstiger positie zullen komen. Nederland bevindt zich op het

oogenblik in een opgaande conjunctuur, die terecht nog door het besteden van overheidscredieten gestimuleerd kan worden. Wanneer wij straks vlak voor een hausse zouden staan, zou een dergelijke stimuleering een minder gunstig gevolg kunnen hebben. Ook dan zou een versterking van de weermacht in verband met de dringende gevaren noodzakelijk kunnen zijn. Maar dan leiden de economische voorwaarden tot het besluit, dat de extra kapitaaluitgaven, voortspruitend uit extra scheeps- en vliegtuigbouw, bouw van kazernes en kazematten, aanleg van een groot aantal vliegvelden en aanschaf van materiaal beter thans dan later kunnen geschieden.

Uit de gebeurtenissen in het buitenland kunnen wij leeren, dat er inderdaad een samenhang bestaat tusschen wat militair noodzakelijk en economisch verantwoord is, doch ook dat economisch gesproken, de voorwaarden naar omstandigheden gunstig en ongunstig kunnen zijn. Sommige staten bewapenen zich tot de tanden toe ten koste van de welvaart van het volk. Het is slechts te hopen, dat de imperialistische neigingen van deze volkeren niet zullen uitbarsten tot schade van anderen, die een voorzichtiger, financieele politiek hebben gevoerd.

Wij zien anderzijds staten, die mede door de enorme uitgaven voor de landsverdediging in een gunstige conjunctuur zijn gekomen. In sommige landen wordt men blijkbaar bevreesd voor een hausse en past men maatregelen toe om dit te voorkomen. In verband met de internationale toestand bestaan deze maatregelen echter niet in het beperken van de bewapeningsprogramma's. Doch deze ontwikkeling bewijst wel, hoe een weermachtsuitbreiding de conjunctuur kan stimuleeren en hoe deze stimulans op een ander oogenblik te groot kan zijn.

In het buitenland zijn de regeeringen en de generale staven natuurlijk nauwkeurig bekend met de weerkracht, die Nederland hier te lande en in de overzeesche gewesten bezit. Het is te hopen, dat de hooge defensie-uitgaven van heden en de hoogere van de toekomst het land in hun oog zoó sterk mogen maken, dat het niet in de dreigende stormen zal worden meegesleurd.